

ИСТОРИЈА МЕДИЦИНЕ / HISTORY OF MEDICINE

Елси Инглис (1864–1917) и Болнице шкотских жена у Србији у Великом рату – 2. део

Славица Поповић-Филиповић

Секција за историју медицине Српског лекарског друштва, Београд, Србија

САЖЕТАК

Вест о великим победама херојске а мале Србије у Првом светском рату проширила се надалеко. Праћена апелом српских посланстава и српског Црвеног крста, помоћ је пристизала са свих страна. Прве медицинске мисије и санитарска и друга помоћ дошле су из Русије. Следиле су медицинске мисије из Велике Британије, Француске, Грчке, Холандије, Данске, Швајцарске, Америке... Материјална помоћ и појединци стигли су из Пољске, Канаде, Аустралије, Новог Зеланда, Ирске, Норвешке, Индије, Јапана, Египта, Јужне Америке и других земаља. Искрени пријатељи српског народа су формирали разне фондове под окриљем Црвеног крста и других удружења. Септембра 1914. формиран је Српски потпорни фонд у Лондону, а новембра исте године у Шкотској је основана прва јединица Болнице шкотских жена за службу у иностранству.

Циљ овог рада је био да вратимо сећање на Болнице шкотских жена у Србији и са Србима у току Првог светског рата. Оне у историји српског народа заузимају посебно место. Настале су иницијативом др Елси Мод Инглис (1864–1917), лекарке, хирурга, борца за женска права, а подршком Шкотске федерације сифражетских друштава. Искључиво у саставу жена, Болнице шкотских жена су својим учешћем у рату великим делом допринеле родној и професионалној равноправности, посебно у области медицине. Многи ставови садашњице проишли су захваљујући генерацији првих лекарки, које су се избориле за равноправност при избору и обављању професије лекара, како у миру тако и у рату.

Кључне речи: Први светски рат; Болнице шкотских жена; Шкотска; Србија; Инглис Е.

ПЕТА ЈЕДИНИЦА БОЛНИЦЕ ШКОТСКИХ ЖЕНА – ЈЕДИНИЦА „ГИРТОН И ЊУНАМ“, ФРАНЦУСКА, ЂЕВЂЕЛИЈА, СОЛУН

Пета јединица Болнице шкотских жена, Јединица „Гиртон и Њунам“, радила је у Француској (*Troyes*) од оснивања, маја 1915. Одлу-

ком француског војног санитета, новембра 1915, пресељена је у Ђевђелију, а доласком окупације пребачена је на Солунски фронт (Слика 1). Јединица је била под руководством др Ен Луизе Макилрој (*Dr. Anne Louise McIlroy*, 1874–1968), која је остала на челу до краја деловања болнице, септембра 1919.

Слика 1. Болнице шкотских жена, Јединица „Гиртон и Њунам“ на Солунском фронту
Figure 1. Scottish Women's Hospitals, Girton and Newnham Unit, the Salonika Front

Received • Примљено:
July 4, 2017

Revised • Ревизија:
August 25, 2017

Accepted • Прихваћено:
August 31, 2017

Online first: September 5, 2017

Correspondence to:

Slavica POPOVIĆ-FILIPović
Ul. Koste Jovanovića 69/2
11040 Belgrade, Serbia
bobflip@yahoo.com

Слика 2. Др Ен Луиза Макилрој, руководи-
лац Јединице „Гиртон и Њунам“, Болнице
шкотских жена, Солунски фронт
Figure 2. Dr. Anne Louise McIlroy, CMO of
the Girton and Newnham Unit, the Scottish
Women's Hospitals, the Salonika Front

Лекарску екипу су чиниле др Луиза Макилрој (*Dr. Anne Louise McIlroy*), др Изабел Емсли (*Dr. Isabel Emslie*), др Онориа Кир (*Honoria Somerville Keer*), др Мабел Харди (*Dr. Mabel Hardie*), др Елиза Грејг (*Dr. Eliza Stephenson Greig*), др Џин Патрон Гордон (*Dr. Jean Patron Gordon*), др Рут Иден Конвеј (*Dr. Ruth Eden Conway*), др Каролин Лоу (*Dr. Caroline Victoria Lowe*), др Л. Доротеа Тејлор (*Dr. L. Dorothea Taylor*), др Гледис Ворд (*Dr. Gladys Ward*), др Мери Макнил (*Dr. Mary Lauchline McNeill*), др Етел Прајс (*Dr. Ethel Jane Mildred Pryce*), др Мери Александер (*Dr. Mary Alexander*) и др Барбара Макгрегор (*Dr. Barbara McGregor*). Јединица је имала зубну станицу, у којој су радиле зубарке Кејт Латарч (*Kate Latache*) и Мери Џејн Рипли (*Mary Jane Ripley*). Поред хирургије, болница је примала оболеле од маларије и других инфективних обољења.

Др Луиза Макилрој, Иркиња, била је прва жена лекар са дипломом медицине и патологије у Глазгову. После рата постала је прва жена професор на Медицинском факултету у Лондону. Др Макилрој је, поред бројних српских и британских одликовања, била проглашена за даму Велике Британије (Слика 2).

У јединици је била радиолог госпођица Едит Стони (*Miss Edith Anne Stoney*, 1869–1938), ирског порекла, која је дипломирала математику на Кембриџу и Тринити колеџу. У то време радиологија је била ретка у медицинској пракси. Зато је врло значајно што је радиолог Стони формирала рендгенску службу у неколико јединица Болница шкотских жена.

Јединица „Гиртон и Њунам“ у Солуну била је у саставу француског санитета, са наменом појачања српског војног санитета на Солунском фронту. Само у периоду јул–август 1916. болница је примила 1000 пацијената, а најчешће са дијагнозом маларије и дизентерије. Након Горничевске и Кајмакчаланске битке, велику улогу у хируршком збрињавању имале су јединице Болница шкотских жена у Солуну и Острову. Је-

Слика 3. Болнице шкотских жена, Јединица „Корзика“, Ајачо, Корзика
Figure 3. The Scottish Women's Hospitals, Corsica Unit, Ajaccio, Corsica

диница „Гиртон и Њунам“ се бавила рехабилитацијом и ортопедском протетиком бројних инвалида. Постаће позната по оснивању Ортопедског центра „Калкута“ (*Calcutta Orthopaedic Centre*), за лечење великог броја српских рањеника и инвалида. По ослобођењу, др Макилрој је организовала ортопедски центар у Београду, испод Авале.

ШЕСТА ЈЕДИНИЦА БОЛНИЦЕ ШКОТСКИХ ЖЕНА – ЈЕДИНИЦА „КОРЗИКА“, НА КОРЗИЦИ

Шеста јединица Болнице шкотских жена, Јединица „Корзика“ (*the Corsica Unit*), организовала је лечење и рехабилитацију српских војника и српске избегле колоније на Корзици. Главна болница је била смештена у једној вили, у Ајачију, изолована болница у Лазарету, док су амбуланте и диспанзери били у селима (Слика 3).

Јединица „Корзика“ (*Serbian Refugee Hospital, Corsica*) имала је, поред Српског потпорног фонда, и материјалну помоћ и подршку града Манчестера и Уније уједињених синдиката. Истовремено, француска влада је подржала живот српске колоније, не само на Корзици већ и широм Француске. Јединица „Корзика“ предвођена са др Мери Блер имала је тежак задатак да „излечи и поврати у нормалан живот део изнемогле српске нације... Било је то поновно стварање нације сломљене и расуте по свету – опоравити и вратити у живот људе, жене, децу која умиру“ [1, 2].

Јединица је започела своје деловање на челу са др Мери Алис Блер (*Dr. Mary Alice Blair*, 1880–1962), лекаром са Новог Зеланда. Руководство су наставиле др Мери Елизабет Филипс (*Dr. Mary Elizabeth Phillips*), Велшанка, потом др Елизабет Кортланд (*Dr. Elizabeth Courtland*), завршила медицину у Брислу, др Матилда Макфејл (*Dr. Alexandrina Matilda MacPhail*), Шкотланђанка, др Една Гест (*Dr. Edna Mary Guest*), Канађанка и др Онориа Кир (*Dr. Honoria Somerville Keer*), Канађанка. Лекарску екипу су чиниле др Кетрин Ан-

Слика 4. Болнице шкотских жена, Јединица „Америка“, у Острову, на Солунском фронту
Figure 4. The Scottish Women's Hospitals, America Unit, Ostrovo, Salonika Front

Слика 5. Др Агнес Бенет (1872–1960) године 1916.
Figure 5. Dr. Agnes Bennett (1872–1960), in 1916

дерсон (*Dr. Catherine Emslie Anderson*), др Мери Фергусон (*Dr. Mary Mitchelina Grant Ferguson*), др Едит Холвеј (*Dr. Edith Blake Hollway*), др Софи Џексон (*Dr. Sophie Bangham Jackson*) и др Хелена Џонс (*Dr. Helena G. Jones*).

Болница шкотских жена испловила је из Солунског залива 25. децембра 1915, а радила је до априла 1919. У време свог деловања, Јединица „Корзика“ је примила 1704 болничких пацијената и 15.515 амбулантних пацијената. Др Елси Инглис, оснивач и руководилац Болнице шкотских жена, посетила је болницу на Корзици априла 1916. Она је била много задовољна радом и топлим атмосфером која је владала међу члановима ове велике заједнице, придошле са различитих страна света.

Др Мери Филипс је руководила Јединицом „Корзика“ у Ајачију на Корзици, од 1. маја 1916. до 4. јануара 1917. У време када је др Филипс била руководицац болнице формирано је мушко, женско одељење и породилиште, где је рођено 79 беба. Популарност др Филипс потврђује и испраћај, када су у њену част младићи из Лазарета приказали српску верзију Молијера. Одласком није престала њена наклоност према Србима. Др Филипс је, по ослобођењу, покренула обуку српских девојака за медицинске сестре, која је постигла лепе резултате.

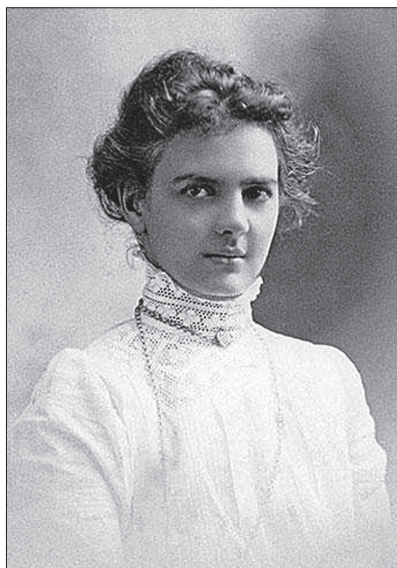
СЕДМА ЈЕДИНИЦА БОЛНИЦЕ ШКОТСКИХ ЖЕНА – ЈЕДИНИЦА „АМЕРИКА“ У ОСТРОВУ, НА СОЛУНСКОМ ФРОНТУ

Седма јединица Болнице шкотских жена у Острову, на Солунском фронту (Слика 4), деловала је под управом др Агнес Бенет (*Dr. Agnes Bennett*, 1872–1960), аустралијске лекарке, која је дошла са Новог Зеланда. Болница је пратила деловање Треће српске армије и

била је позната као Трећа пољска хируршка болница. Била је појачана Српским хируршким завојиштем, под руководством др Чедомира Ђурђевића (1866–1940), хирурга, који је завршио медицину у Бечу. Лекарски помоћник био је медицинар Урош Ружичић (1891–1966), који је поред болничких дужности имао улогу преводиоца. У болници је било око 60 српских болничара и помоћних радника.

У комплетно опремљеној пољској болници на обали језера Острово радиле су лекарке, медицинске сестре и болничарке, највећим делом из Аустралије и са Новог Зеланда. Болница је настала залагањем материјалне помоћи бројних америчких филантропа, па отуда и назив Јединица „Америка“ (*the America Unit*). У оснивању ове болнице велики допринос дала је Кетлин Бурк, промотер Болнице шкотских жена у Америци и Канади.

Поред др Агнес Бенет (Слика 5) [3], лекарску екипу чиниле су: др Лилијан Купер (*Dr. Lilian Violet Cooper*), прва жена хирург у држави Квинсленд (Аустралија), Мери Џозефина Бедфорд (*Miss Mary Josephine Bedford*), филантроп из Бризбејна, др Џеси Скот (*Dr. Jessie Ann Scott*), са Новог Зеланда, чланица Болнице шкотских жена у Крагујевцу и Крушевцу. Фебруара 1917. придружила им се још једна лекарка из Аустралије, др Мери де Гарис (*Dr. Mary Clementina De Garis*) (Слика 6), из Викторије. У лекарској екипи су биле три Шкотланђанке: др Сибил Луис (*Dr. Sybil Lonie Lewis*), лекарка Болнице шкотских жена у Ваљевоу, др Ана Лејла Мункастер (*Dr. Anna Leila Muncaster*), лекарка у јединици Српског потпорног фонда у Крагујевцу и др Изабел Емсли (*Dr. Isabel Emslie*) (Слика 7), која је пребацила болницу у ослобођену Србију. У екипи су такође биле др Мери Гордон (*Dr. Mary Louisa Gordon*), др Грејс Паилторп (*Dr. Grace Winifred Pailthorpe*), др Хелен Лили (*Dr. Hellen Lillie*), др Џоан Кенеди Роуз (*Dr. Joan Kennedy Rose*), др Мира Макензи (*Dr. Myra*

Слика 6. Др Мери Клементина де Гарис (1881–1963)

Figure 6. Dr. Mary Clementina De Garis (1881–1963)

Слика 7. Др Изабел Емсли, руководилац Болнице шкотских жена у Врању

Figure 7. Dr. Isabel Emslie, CMO of the Scottish Women's Hospitals in Vranje

Слика 8. Др Елси Мод Инглис (1864–1917) године 1916.

Figure 8. Dr. Elsie Maud Inglis (1864–1917), in 1916

Mackenzie), др Мабел Блејк (*Dr. Mabel Nellie Blake*) и др Мери Фергусон (*Dr. Mary Mitchelina Grant Ferguson*).

Особље од 60 чланица чиниле су пет жена хирурга, 20 обучених медицинских сестара, 10 болничарки, главна медицинска сестра Мод Тејт (*Miss Maud Ellen Tate*), администратор Флоренс Џек (*Miss Florence Jack*). Болница шкотских жена у Острову почела је да ради 13. августа 1916. По ослобођењу пресељена је у Врање, где је радила годину дана. Болница у Острову је била праћена Транспортном јединицом, која се посебно истакла у време Горничевске и Кајмакчаланске битке и у пробоју Солунског фронта. Руководиоци Транспортне јединице су биле Кетрин Харли (*Mrs. Katherine Harley*), Мери Бедфорд (*Miss Mary Bedford*) и Кетлин Дилон (*Kathleen Dillon*).

Др Агнес Бенет сведочи: „Нема дилеме да су то Срби извели, просто невероватно... Како су они освојили Кајмакчалан право је чудо, пењући се све време уз те литице... без сумње, Срби су постигли диван напредак под командом генерала Васића... Све док има рањених на брдима наша кола ће одлазити по њих, ако је то људски могуће постићи“.

Болница шкотских жена у Острову „била је једна од ретких болница која је имала 'привилегију' и 'војничку част' да буде на првој линији фронта... Сазнање да смо дошле овде добровољно, да им помогнемо, а нас није послало никакво војно министарство по наређењу донетом на некој конференцији, мења потпуно ситуацију“, рекла је др Бенет [4].

Педесет две чланице Јединице „Америка“ Болнице шкотских жена у Острову, дванаест лекара и четрдесет медицинских сестара и болничарки одликовано је Орденом српског Црвеног крста. Орден Светог Саве добиле су др Агнес Бенет, др Лилијан Купер, др Мери де Гарис, др Изабел Емсли, др Џеси Скот, др Сибил Луис, др Лилиан Мункастер и Мери Џозефин Бедфорд.

ОСМА ЈЕДИНИЦА БОЛНИЦЕ ШКОТСКИХ ЖЕНА – ЈЕДИНИЦА „ЛОНДОН“, НА РУСКОМ ФРОНТУ И ДОБРУЏИ

Болница шкотских жена, Јединица „Лондон“ (*London Unit*), под руководством др Елси Инглис, била је у пратњи Прве српске добровољачке дивизије, која је формирана у Русији. Др Елси Инглис (Слика 8) са 75 чланица Болице шкотских жена стигла је у Одесу августа 1916. Болница је имала пратњу Транспортне јединице, са 16 аутомобила за евакуацију рањеника. Руководилац Транспортне јединице била је баронеса Евелина Хаверфилд. Лекарску екипу су чиниле др Елси Инглис, руководилац и хирург, др Лилијан Мери Чесни (*Dr. Lilian Mary Chesney*), хирург, др Кетрин Корбет (*Catherine Louisa Corbett*), хирург, др Лиза Мери Потер (*Lisa Mary Potter*), др Џенет Лерд (*Dr. Janet Stewart Laird*) и др Гледис Ворд (*Dr. Gladys Ward*), медицинарке Агнес Марфи (*Agnes M. Murphy*) и Елинор Рендал (*Elinor Frances Rendel*). Главне медицинске сестре биле су Марион Фокс (*Marion Fox*) и Мери Визард (*Mary Vizard*).

Санитет при Првој српској добровољачкој дивизији био је организован у два лазарета. Руководилац првог лазарета био је др Драгослав Поповић, док је други лазарет предводио др Владимир Станојевић. У јесен 1916. године у Добруџи се већ борила Прва српска добровољачка дивизија, заједно са руским и румунским дивизијама. У борбама на фронтима у Трансилванији и Добруџи, Српска дивизија је имала велике губитке, са још већим бројем рањеника. Болница шкотских жена је заједно са српским санитетом пратила страховите борбе на Руском фронту и у Румунији са великим бројем рањеника. Деловала је у Русији и Румунији од августа 1916. до новембра 1917, када се повукла из Мецидије [5].

Др Инглис је писала са фронта: „Руска револуција, која се догодила 1917, угрозила је безбедност Прве српске дивизије на Румунском фронту и рад шкотских жена...“ Уследила је наредба британске владе да се комплетно особље врати у домовину, али др Инглис је одбила речима да ће се вратити само са српском војском, али никако без ње. [6].

Др Инглис, болесна и исцрпљена, вратила се са Руског фронта у Шкотску, а војници Прве српске добровољачке дивизије напустили су Русију, да би се после дугог путовања придружили српској војсци на Солунском фронту. Мада с крајњим напором, др Инглис је извршила смотру српских војника у Глазгову, потом се повукла. Преминула је у Глазгову, 26. новембра 1917. Уз химне савезничких земаља, последњу пошту одали су јој британски, француски и српски војници. Др Елси Инглис је сахрањена у Катедрали Светог Џајлса, у Единбургу.

ДЕВЕТА ЈЕДИНИЦА БОЛНИЦЕ ШКОТСКИХ ЖЕНА – ЈЕДИНИЦА „ДР ЕЛСИ ИНГЛИС“, НА СОЛУНСКОМ ФРОНТУ, У ДРАГОМАНЦИМА

Девета јединица Болнице шкотских жена, Јединица „Др Елси Инглис“ (*Dr. Elsie Inglis Unit*) формирана је у знак сећања на др Елси Инглис, оснивача и лидера Болница шкотских жена. Оснивање јединице је уследило после повратка са Руског фронта, па је тако велики број чланица Лондонске јединице ушао у састав новоформиране болнице. Ова јединица је била под покровитељством Војног министарства и имала је част да пре поласка има смотру у присуству краља и краљице.

Јединица „Др Елси Инглис“, пољска болница на Солунском фронту, била је постављена на једној падини између Драгоманца и Вертекопа, у непосредној близини железничке пруге. Имала је капацитет од 100 постеља, а особље од 25 чланица. Болница, праћена Транспортном јединицом, на челу са Џералдин Хеџиз (*Miss Geraldine Hedges*) и Франсис Е. Робинсон (*Francis E. Robinson*), имала је 32 возила, од тога 25 кола. Од почетка априла 1918. болница је имала дужност првог завојштва на самом фронту. Пацијенти су били Срби, Французи, Италијани, Грци, Руси и други.

Јединица је формирана као појачање Болнице шкотских жена у Острову. Септембра 1918. болница је, под руководством др Лилијан Чесни (*Dr. Lilian Chesney*), пребачена у Доњи Пожар, а октобра у Скопље. Болница је своје деловање завршила је у Сарајеву, где је радила до априла 1919.

Лекарску екипу су чиниле др Анет Матилда Бенсон (*Dr. Annette Matilda Benson*), др Лилијан Чесни (*Dr. Lillian Chesney*), др Гледис Ворд (*Dr. Gladys Ward*), др Елинор Рендел (*Dr. Elinor F. Rendel*) и лекар Агнес М. Марфи (*Agnes M. Murphy*).

Др Анет Бенсон (*Dr. Annette Benson, M.D.*), хирург са дугогодишњим искуством из Индије, постављена је за руководиоца Јединице „Др Елси Инглис“. Др Бенсон је

била међу првим женама које су стекле звање лекарке на Медицинском факултету за жене при Краљевској болници, у Лондону. Носилац је Ордена Светог Саве и других високих одликовања.

ДЕСЕТА ЈЕДИНИЦА БОЛНИЦЕ ШКОТСКИХ ЖЕНА У САЛАНШЕУ У ФРАНЦУСКОЈ

Десета јединица Болнице шкотских жена била је Меморијална болница (*Tuberculosis Sanatorium for Serbs at Sallanches, Haute Savoie*) са санаторијумом, намењена српским студентима и избеглицама оболелим од туберкулозе. Болница је била лоцирана у Француској, у Саланшеу (*Sallanches*), испод Монт Бланка, у близини швајцарске границе.

Руководиоци болнице су биле др Матилда Макфејл (*Dr. Matilda Alexandrina Macphail*, 1860–1946) и др Маријан Булок (*Dr. Marian Theresa Bullock*, 1877–1956). Лекарску екипу су чиниле др Матилда Макфејл као управница болнице, др Маријан Тереза Булок (*Dr. Marian Theresa Bullock*) и др Елизабет Нил (*Dr. Elisabeth Niel*). Главне медицинске сестре су биле Етел Мод (*Miss Ethel Maude*) и Мери Доналдсон (*Miss Mary Steuart Donaldson*), апотекарица Ела Моли Ертон (*Miss Ella Molloy Ayrton*) и домаћица, госпођа Мери Милн (*Mrs. Mary Milne*).

Болница шкотских жена у Саланшеу је радила од марта 1918. до јуна 1919. Све време болница је деловала као санаторијум, углавном намењена рековалесцентима. Због све веће потребе, капацитет болнице се повећао, од 100 на 150 постеља.

Др Матилда Макфејл, Шкотланђанка, студирала је медицину на Лондонском медицинском факултету за жене, где је дипломирала 1887. После студија, др Макфејл је преузела службу лекарке у медицинској мисији у Индији, где је основала диспансер за сиромашне жене и децу у Мадрасу. Пре доласка у Саланше, др Макфејл је била руководиоца Јединице „Корзика“, на Корзици.

ЕПИЛОГ

Из обимне литературе посвећене Болницама шкотских жена, завршавамо речима др Инглис: „Видите, ми се налазимо у врло тужној земљи, али то је најодважнија земља у Европи, без изузетка. Овде њихови најбољи људи страдају на све стране, али никад се не жале и никад не помисле ни за тренутак да се предају, иако Аустријанци још увек могу да нагрну. Аустрија их је страшно лоше третирала, али Срби нису огорчени на њих. Срби се односе према непријатељским затвореницима на потпуно исти начин као према својима, мада немају много шта да им понуде. Србија је јако поносна земља па отуда не воли да је други народи жале. Она је дивна мала земља, и ми смо је већ заволели, али је скроз опустошена са три последња рата. Тако ми имамо војнике у нашој болници који су скоро

само дечаца, али који поносно показују своје ожиљке из три рата“ [6].

Др Елси Инглис је носилац Ордена Светог Саве и прва жена којој је уручен Орден Белог орла. Меморијална чесма у Младеновцу је најлепши споменик посвећен др Елси Инглис и Болници шкотских жена, јединственој медицинској мисији у историји медицине и историји Великог рата.

После Првог светског рата комитети Болница шкотских жена помогли су изградњу Меморијалне болнице за мајку и дете „Др Елси Инглис“ на Дедињу, у Београду. На Физиолошком институту Медицинског факултета у Београду стоји спомен-плоча у част др Елси Инглис. У обележавању стогодишњице од Првог светског рата, а поводом Међународног дана жена, Британска резиденција у Београду именовала је Дом „Елси Инглис“ по др Елси Инглис, лекарки, борцу за друштвена и политичка права жена. Меморијална болница за мајку и дете „Др Елси Инглис“ налази се у Единбургу. Биста др Елси Инглис, поклон српског народа, а дело Ивана Мештровића, изложена је у Националној галерији Шкотске, у Единбургу.

Меморијална чесма у Младеновцу, спомен-плоче у Лазаревцу и Крушевцу, гроб Евелине Хаверфилд у Бајиној Башти, Савезничко гробље у Нишу, споменик чланицама Болнице шкотских жена и леди Хатон и Медицинска школа „Др Изабел Емсли Хатон“ у Врању најбољи су доказ да се успомена на Болнице шкотских жена и др Елси Инглис чува и негује у Србији.

Речи Винстона Черчила су се обистиниле: „Ниједна женска организација није постигла већу репутацију. Записи о њиховом раду, осветљени славом др Елси Инглис, сијаће кроз историју“.

После сто прохујалих година, историјска баштина српског народа из Великог рата, дуго занемарена и потиснута доласком савремене историје, данас добија на свом значају и вредновању у правом светлу. Ови редови су посвећени великом добротвору српског народа др Елси Инглис, шкотској лекарки, хирургу и оснивачу Болнице шкотских жена. Да судбине чланица Болнице шкотских жена нису остале потпуно анонимне и заборављене, потврђују савремена дела из пера писаца, историчара, социолога и лекара, са свих меридијана.

ЛИТЕРАТУРА

1. McLaren ES. A History of the Scottish Women's Hospitals. London: 1919. p. 88, 229, 234.
2. Powell A. Women in the War Zone. Hospital Service in the First World War. Stroud Gloucestershire: The History Press, 2009.
3. Popović-Filipović S. Dr Agnes Benet na čelu Bolnice škotskih žena na Solunskom frontu. Zbornik radova Drugog naučnog skupa 800 godina srpske medicine, Beograd: Infinitas i SLD; 2011.
4. Popović-Filipović S. Za hrabrost i humanost, Bolnice škotskih žena u Srbiji i sa Srbima za vreme Prvog svetskog rata 1914–1918. godine. Beograd: Signature; 2007.
5. Lazarević J. Engleskinje u srpskom narodu. Beograd: Beogradsko žensko društvo; 1929. p. 123.
6. Cahill AF, ed. Between the Lines. Letters and Diaries from Elsie Inglis's Russian Unit. Edinburgh, Cambridge, Durham: The Pentland Press Limited; 1999.

Elsie Inglis (1864–1917) and the Scottish Women's Hospitals in Serbia in the Great War – Part 2

Slavica Popović-Filipović

Serbian Medical Society, Section for History of Medicine, Belgrade, Serbia

SUMMARY

The news about the great victories of the Gallant Little Serbia in the Great War spread far and wide. Following on the appeals from the Serbian legations and the Serbian Red Cross, assistance was arriving from all over the world. First medical missions and medical and other help arrived from Russia. It was followed by the medical missions from Great Britain, France, Greece, the Netherlands, Denmark, Switzerland, America, etc. Material help and individual volunteers arrived from Poland, Canada, Australia, New Zealand, Ireland, Norway, India, Japan, Egypt, South America, and elsewhere. The true friends of Serbia formed various funds under the auspices of the Red Cross Society, and other associations. In September 1914, the Serbian Relief Fund was established in London, while in Scotland the first units of the Scottish Women's Hospitals for Foreign Service were formed in November of the same year.

The aim of this work was to keep the memory of the Scottish Women's Hospitals in Serbia and with the Serbs in the Great War. In the history of the Serbian nation during the Great War, a special place was held by the Scottish Women's Hospitals – a unique humanitarian medical mission. It was the initiative of Dr. Elsie Maud Inglis (1864–1917), a physician, surgeon, promoter of equal rights for women, and with the support of the Scottish Federation of Woman's Suffrage Societies. The Scottish Women's Hospitals, which were completely staffed by women, by their participation in the Great War, also contributed to gender and professional equality, especially in medicine. Many of today's achievements came about thanks to the first generations of women doctors, who fought for equality in choosing to study medicine, and working in the medical field, in time of war and peacetime.

Keywords: World War I; Scottish Women's Hospitals; Scotland; Serbia; Inglis E.